

<http://uard.bg>

New Knowledge Journal of Science

Списание за наука „Ново знание“

Academic Publishing House "Talent"
University of Agribusiness and Rural Development - Bulgaria

Академично издателство „Талант“
Висше училище по агробизнес и развитие на регионите - Пловдив

PLOVDIV DISTRICT "КАПАНА" - THE RESOURCE BASE FOR GUIDED TOURS

Yana Yordanova

University of Agribusiness and Rural Development – Plovdiv, Bulgaria

Key words:

tourism
resources
history

Abstract

The study presents opportunities for guided tours in the Plovdiv district "Kapana", marked by its remarkable historical development, describing some of the fascinating stories and interesting objects bearing marks of Bulgarian culture and spirituality. Stressing the inevitable effects of time and modern trends, the paper shows the great potential of the neighborhood for the development of creative industries and conducting guided tours.

ПЛОВДИВСКИЯТ КВАРТАЛ „КАПАНА“ – РЕСУРСНА БАЗА ЗА ЕКСКУРЗОВОДСКИ БЕСЕДИ

Яна Йорданова

Висше училище по агробизнес и развитие на регионите - Пловдив

Ключови думи:

туризъм
история
ресурси

Резюме

Изследването представя възможности за провеждане на екскурзоводски беседи в пловдивския квартал «Капана», белязан от забележителното си историческо развитие, чрез описание на някои от увлекателните истории и интересни обекти, носещи белезите на българската култура и духовност. Подчертавайки неизбежните влияния на времето и съвременните тенденции, разработката показва високия потенциал на квартала за развитие на творчески индустрии и провеждане на екскурзоводски беседи.

“Пловдив е най-красивия град, който човек може да си представи“.

Лукиан, 2 век от н.е.

ВЪВЕДЕНИЕ

Пловдив е град с 5-хилядолетна история. Настоящата статия представя квартал „Капана“ - сърцето на този древен град. През 2013 г. е обявено, че „Капана“ ще бъде превърнат в квартал на творчески индустрии с провеждането на няколко фестивала в него през 2014 г. През 2014 г. се провежда конкурс за 10 обекта в „Капана“ и след юни 2014 г. локациите функционират и допринасят за облика на самия квартал, както и за облика на град Пловдив, който ще бъде европейска столица на културата през

2019 г. Конкурсът се отнася за ателиета и локации в сферата на културата, като едно от основните условия е тези локации да се предоставят на артисти, занаятчии и културни асоциации, които да възобновят ролята и лика на квартал „Капана“ спрямо традицията му на културно и занаятчийско средище.

При разходка из криволичещите и твърде тесни калдъръмени улички на „Капана“, се осъзнава, че е трудно да се пристигне там, където се е запътил човек. Вероятно е името на тази част на града да е оттам - веднъж попаднеш ли в този „капан“, е трудно да излезеш. Друга теория е, че името идва от множеството „капанчета“ (кафенета и пивници),

които отварят врати в началото на миналия век. Многобройните тесни улечки се пресичат под всякакви ъгли, а между тях нагъсто една до друга са се наредили стотици къщи във виенски стил. За съжаление, днес много от построените в началото на ХХ век сгради с виенски фризове и орнаменти се рушат.

Кварталът е създаден като средище на занаятчийски още преди пет века, затова и се срещат улици с имена като „Кожухарска“, „Железарска“, „Златарска“ и др., а името му е вдъхновено от завъртяната плетеница от малки улечки. „Капана“ е квартал на град Пловдив, в същинския център на града, създаден като средище на занаятчийски около Куршум хан (на мястото на днешните Централни хали). По-известни забележителности около квартала са Джумая джамия, Римският стадион, Старият град.

Днес в „Капана“ не се срещат традиционни занаятчийски, а съвременни творчески предприемачи. Това е така благодарение на тригодишните усилия на Община Пловдив и фондация „Пловдив 2019“ да трансформират доскоро занемарената част на града в истински културен център и **квартал на творческите индустрии**. Проектът е част от артистичната програма под мотото „Заедно“, с която Пловдив спечели титлата Европейска столица на културата през 2019 г.

КАПАНА - СЪРЦЕТО НА ГРАДА

Първата внушителна сграда, която издига Шахбедин паша в Пловдив е Куршум хан. Построен през 1370 г., той е бил най-големият между Константинопол и Белград кервансарай за безплатен подслон на пътници. Историята му е историята на Филипопол през османските векове: една тъмна и неясна по отношение на индивидуалното житие история. Отвън представлявал истинска правоъгълна каменна крепост със студен внушителен силует, запазен днес само в старите фотографии. Бил своеобразен „град в града“, двуетажен. Дебелината на зидовете, както и на многобройните сводове, достигала два метра. Над тези сводове гостите виждали да се издигат градени от тухла арки. И над тях - куполи. Куполите стояли, покрити с листове от олово (куршум), откъдето дошло и името на кервансарая, както е описал в книгата си „Балканският човек“ Йордан Велчев.

Чаршията и дюкяните

Непосредствено зад Куршум хан възникнала голямата Тахтакаленска чаршия. Това било средището на пловдивските търговци: християни, евреи и арменци. В пътеописанието на Евлия Челеби пише, че общият брой на дюкяните достигал близо 880. През втората половина на ХІХ век по-голяма част от магазините в Капана са притежание на българи. Майсторството им е на световно ниво. През 1867 г. много представители на пловдивската чаршия

участват със свое производство на 4-то Световно изложение в Париж.

През Възраждането

В Капана кипи активна революционна дейност. Контактите, които търговците създават с други градове и държави, спомагат за организирането и развитието на църковно-националните борби. В целия 4-ти Революционен окръг 158 души са занаятчийски и 181 са търговци. Като част от плана за вдигане на въстание, на 22 срещу 23 април 1876 г. братята Димитър и Петко Свещарови подпалват дюкяна си в Капана, но турските власти успяват бързо да ги заловят. Опит да запали своя дюкян прави и Кочо Честименски.

Пожарът

В нощта на 13 срещу 14 юни 1906 г. избухва голям огън от шапкарницата на господин Шопов, в който изгарят до основи цели 57 дюкяна. За тази трагедия Никола Алваджиев пише в своята „Пловдивска хроника“: „Изгоряха не само дюкяните, но и едно минало, което няма да се повтори“.

Малко след това индустрията започва да се развива все по-бързо. На мястото на Куршум хан се издига голямата търговска сграда на Централни хали. При прокопаването на тунела почти всички стари къщи и дюкяни на Капана биват съборени. Оттогава насам кварталът започва да придобива сегашния си облик.

Улица „Абаджийска“

Ако има нещо, което Пловдив да прави най-добре, то това е да свързва. Пътища и континенти, истории и съдби (техните хора). Градът - „виновник“ за Съединението. Имено това прави и в началото на ХХ век, когато Вангел Богданов от Одрин се среща с момичето на живота си, което пък е от Ксанти, Беломорска Тракия. Само с любов обаче не може да се живее. Затова Вангел заедно с Павел и Атанас, двамата му братя, решават да започнат свой бизнес. Купуват току-що построената сграда на днешната улица „Абаджийска“ №9 и започват да произвеждат бакъри. Птичето каца на Вангеловото рамо и братята преуспяват в това си начинание. Нещата сериозно се разрастват и увеличават производството. Канят още четирима свои приятели и създават бакърджийската кооперация „Южна България“. С течение на времето тя става най-голямата не само в региона, а и в цялата страна. Къщите на „Абаджийска“ №11 и №13 използват за работилници, а тази на №9 на първия етаж е магазин, избените помещения и вторият етаж – складове. Междувременно отварят и филиал в днешния квартал Кичук Париж. Участват на всички панаири. Кооперацията става известна и с това, че е първата у нас, която произвежда бойлери.

Хиляди хора от всички краища на страната ежегодно минавали през бакърджийницата и оставяли поръчките си. В един пролетен ден пред магазина спрял възможно най-опърпаният и разнебитен

пловдивски файтон с възможно най-недодялания пловдивски файтонджия. От него слязла добре облечена дама със светлокестенява коса, бяло лице и пронизателен поглед. Фините черти, маниерите и походката ѝ издавали сякаш неуспешно прикрития аристократизъм. Щом влязла в магазина, Вангел, който тогава бил касиер, разбрал, че това не била коя да е жена. Изправили му се косите! Това била самата царица Йоанна! Дошла на крака при него, съвсем сама, с влака от София. Хванала първия файтон от гарата и пристигнала в бакърджийницата. Известна с милосърдието си, очарователната царица Йоанна била покровителка на Родопския пансион в Пловдив, който и до днес се помещава зад Водната палата. Първата дама възприемала благотворителността като основната си мисия. Разбрала за лошото състояние на посудата, която ползвали децата от планината, и решила изцяло да я смени. Направила поръчката си, поприказвали си малко с Вангел, който я почерпил с кафе и арменско бяло сладко от съседната улица и си тръгнала обратно за София, с файтонджията, който изобщо не подозирал кого точно возил зад гърба си.

В края на седемдесетте в къщата се основава клуб „Контакт“ – място за срещи и запознанства между млади хора. С други думи – място за слушане на „Щурците“. В центъра на първия етаж е поставена скулптура, направена от великия за Пловдив и България Цветко Сиромашки. Изобразява прегърнато семейство, каквато е и идеята на самия клуб.

За съжаление, днес няма и спомен от славното занаятчийско минало на къщата. Сградата пустее, а бившите работилници надолу по „Абаджийска“ са се превърнали в модни бутици. Царици отдавна не са минавали по улиците на „Капана“. Нито файтони. Само таксите с нищо неподозиращи шофьори.

Улица „Златарска“

Действието на историята се развива в Пловдив след Първата световна война - по времето на голямата Гръцко-турска война (1919 – 1922). Става въпрос за любов – за забранена любов. За турчин, изгубил ума си по ненагледна гъркиня. За любов между мюсюлманин и християнка. Нещо напълно немислимо тогава. Нещо, което по-консервативно настроените хора строго биха осъдили и днес. Родителите на момичето били категорични - бракът е невъзможен. Турчинът обаче не се отказал. За да покаже сериозните си намерения, решил да вдигне къща в центъра на Пловдив, в която да създаде семейство с любимата си. Построява я на днешната улица „Златарска“ в Капана. Тотално загърбил националните различия и боядисал фасадата в цветовете на националното знаме на Гърция – синьо и бяло. Искал да е най-красивата в квартала и затова я украсил с различни орнаменти. Поставил рога на елен най-горе в централната ѝ част, за да символизира дейността му – овцевъдство. Под прозорците изрисувал от гипс любовни венци, а над

тях – лъвски глави, за да ги закрилят. На покрива пък поставил три купи, които тогава се смятали за израз на богатство. В крайна сметка, двойката намерила убежище за невъзможната си любов в Пловдив, именно в тази къща. Далеч от роднините им и от всички, които не одобрявали женитбата. Далеч от всички кръвопролития и петдесетте хиляди жертви по фронтите. Случайно или не, турчинът и гъркинята останали бездетни. Липсата на наследник предизвежда съдбата на къщата и след 9 септември тя е национализирана. Години по-късно в нея е настанено арменско семейство, за което се твърди, че е имало роднински връзки с арменския поп под тепетата. Така и остава запомнена в историята на Капана – като „дома на арменския поп“.

През 1998 рушащата се тогава къща среща днешния си собственик – Георги Томов. Споделя се мнението, че именно духът, който носи сградата, е била причината, за да я купи и ремонтира. Внимателно е почистил всеки един дребен детайл от орнаментите по фасадата и я е превърнал в едно от архитектурните бижута на квартала. Самият Георги много добре се вписва в творческата среда на Капана. Голямата му страст е рисуването, и в частност графиките. В дъното на първия етаж, който използва, за да развива бизнеса си с дамаски, Томов старателно е подредил някои от произведенията си. Стъпаловидно рисунките отвеждат вниманието на клиентите надолу към подземията, което всъщност прилича по-скоро на галерия, отколкото на склад. За разлика от първите обитатели, търговецът е успял да създаде семейство тук. Има две деца, които също използват къщата за собствените си професионални цели.

Така на тези почти 100 квадратни метра, за близо столетие, на днешната ул. „Златарска“ № 11 е живял кой ли не. Всеки е оставял нещо от себе си, от нрава си, от традициите си. Стените на къщата са попивали всичко. И днес са като малка балканска енциклопедия. От забранената любов по време на война, през арменския поп, та чак до черно-белите портрети, рисувани от днешния собственик. Кой знае какво ли ще може да се напише след още 100 години за тази къща – истински „капан“ за истории, в който съдбите на хората се ловят, без да го съзнават. Едно е сигурно, стените ще виждат и чуват всичко. Дано и в бъдещето намерим начин да им развържем езичите. А дотогава не ни остава нищо друго освен да се ослушваме.

Творчески комплекс „Инкубатор“

Главната задача на творчески комплекс „Инкубатор“ е да помага на хората, които преследват мечтите си, реализират ги и развиват. „Инкубатор“ се появява на бял свят през 2014 година. Негов инициатор е Стефан Горанов, а екипът е буквално неизброим, защото по думите му: „Всеки може да бъде част от голямото семейство на „Инкубатор“, единственото условие е да има желание“. Но най-

важното: „Комплексът обединява потенциални личности в сферата на изкуството и подпомага тяхното самоусъвършенстване, като им предоставя свободна артистична среда. Взаимопомощта е ключова за развитието“.

Комплексът разполага със закрыта площ от 1500 кв.м. Седем обособени и оборудвани пространства за автори, музиканти, архитекти, артисти, инженери, скулптори и дизайнери, за които „Инкубатор“ е вдъхновение, пряк път към неизбродимите хоризонти на изкуството.

За иначе краткия си живот комплексът е допринесъл немалко за развитието на „Капана“. Миналата година е организиран над 250 събития. Инициатор е на „Графики в Капана“, „Handmade Day“, „Fashion Day“, „Капана Рециклира“, „Игрите на „Капана“ – Бъди активен“ и много други. Любима инициатива на екипа е „Деца творят в „Капана“, случваща се всеки уикенд. „Инкубатор“ стои и зад един от най-известните фестивали през последните месеци – „Shake that Хълм“ – тридневна музикална фиеста на тепето, под звездите.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Вече близо 80% от малките улички на „Капана“ са превърнати в пешеходни зони. Скоро ще бъдат почти всички. Малките сгради, приличащи много на тесните холандски къщички от Амстердам, са оцветени и изпълнени с нов живот, а хората - усмихнати.

Виждат се събрани на едно място галерии, работилници, ателиета, студия, уютни заведения и магазинчета, всякакви други арт пространства, а дори и магазин за музикални плочи.

Ето списък на местата, които не бива да се пропускат в „Капана“:

- Домът на плочата *Soul Searchin*; Галерия *Point-Blank*; Ателие *Дърводелие*; *What A monstar*; *Котка и Мишка*; Галерия *Ластуци*; *Our House*; *Hipster Hostel*; *Chill Out* зона; Ателие *42*; *Ръкоделницата*; *GG Sisters*; *Art Place Kapana*; Ателие *Муза*; *Sound Trap*;

The Craft Station; *Trap Gallery*; *MBG Fashion Studio*; *Kanape Studio*; *Art Salon Incubator*; *Basquiat Wine and Art*; *Rock Bar Download*; *Петното на Поршах...*

Предстои да отворят врати работилница за кулинарни занаяти, италиански езиков и културен център, звукозаписно студио, арменски културно-информационен център, център за изящни и приложни изкуства, творческа работилничка за деца и възрастни, както и нова галерия и арт магазин.

Всички тези места изпълват „Капана“ с модерно културно съдържание, не само с ежедневната си работа, но и създавайки събития със социален, икономически и културен ефект за града.

Случващото се в новия стар артистичен квартал на Пловдив е толкова много - концерти, изложби, фестивали, форуми, брейнсторминг сесии и дискусии, театрални представления, откриване на инсталации, прожекции, работилници и какво ли още не...

Литература

1. Алваджиев, Н. Пловдивска хроника. Издателство „Летера“, 2015.
2. Велчев, Й. Балканският човек, том 1., Издателство „Жанет45“, 2014.
3. Списание НУЛА32 - 2015 г.
4. Справочник на командированя, туриста и екскурзианта, ИК „Глобал“- 1999 г.
5. bulgariatravel.org
6. <http://myplovdiv.net/bg/>
7. <http://www.peika.bg>
8. <http://www.plovdivcentral.org/>
9. <https://bg.wikipedia.org>
10. plovdiv2019.eu
11. www.bulgariainside.com
12. www.kapana.bg
13. www.plovdiv.bg
14. www.visitplovdiv.com